

Huc properanti, excitus gravi incommodo sui et spe **B**eneficii affuit cum munere manuali. Nocte igitur **P**recibus impensa nec sperata exhilaratus medela, **F**acto mane obnixè satagebat revisere propria. Sed **Q**uid ager miserabilis quibusque festinantibus se **R**eddere propriis, hic stipendiis hærebat alienis, et **D**uplici anxius modo, sive quod carebat sperato **B**eneficio, vel quod familiari tugurio vecordium **A**bjectus ludibrio, quidam tamen fratrum manum illi **P**orrigenis, ad locum qui dicitur Visio-Vallis usque **M**edium deduxit. Ubi tandem homo erumpens in **Q**uerrimoniam, miserabiliter detestari infelicitatem **S**uam his verbis cœpit: Heu piget aut pudet me **M**iserum attigisse has partes et adeo diffamatos adesse **P**atronos ac Patres! divulgabitur cunctis me **I**nfelicissimum et nequissimum mortalium esse, sicut **B** nunc experior et fateor integre. O quot et quanti **P**arili vehementiorique infortunio detenti per sanctos **I**llos sunt adepti, nunc me unum, uti perspicuum **E**st, infeliciorum infelicissimis redire contigit absque **E**ffectu voti. Hæc atque hujusmodi plura animosis **C**um prosequeretur querelis, obtinente præstantissime **U**bivis præsentia amicorum Dei, unum effectorum **C**um illo et in illo qui et ubique et præsens et **P**otens existit in loco ex proventu genuino, Cori-

letum vocitato, detersa caligine cæcitatibus, se sibi **L**iberum itineris ducem redditum ex insperato sensit, **A**c oblitus querelæ jugis, verbis affectibus mutatis, **R**epente duci suo gratulabundus inquit: « Video te, **S**ilvasque hinc inde, et in cunctis me sentio **C**ompo-tem viæ. Totis itaque animis ingentes gratiarum **A**ctiones divinæ Omnipotentæ, efficacibusque **S**anctorum quos miserimus adii meritis refero, quod **M**e mihi donatum agnosco. » Lætus ergo frater **L**ætum dimisit ad sua. Ipse cœnobii repetens **C**laustro, utriusque lætos efficientes, hic monachos, ille **P**opulos, ubi narrarunt gesta in via. His innumerisque **A**liis miraculis hactenus locus idem divinæ **D**ignationis opitulante munere claruit. Quæ pro sui **C**opia, scriptorum quoque inopia, ac lectorum **S**ocordia prior ætas aut funditus attingere exhorruit, **A**ut vix alicujus incultæ argumentationis exemplari **N**otificare saltem extrema valuit vel voluit; ipse **V**ero manus dare inobedientiæ veritus qualicumque **L**ectione incompta latere futuros minime sum **P**ossus. [Si quis vero librum miraculorum super hæc **T**ranscurrere studuerit, evidentissimis agnoscere **I**ndiciis poterit, quantus hic beatus Pater noster **H**ildulphus exstiterit, qualesque viros dictante **S**piritu **S**ancto sanctæ Ecclesiæ educaverit.]

DE SUCCESSORIBUS S. HILDULPHI

IN MONASTERIO MEDIANENSI

(Vide Patrologiæ tom. CXXXVIII, col. 203.)

VITA SANCTI DEODATI

DE SANCTO DEODATO

PRIMUM EPISCOPO NIVERNENSI, DEIN ABBATE VALLIS GALILÆÆ IN VOSAGO

COMMENTARIUS PRÆVIUS

(Acta sanctorum Bolland., Junii t. III, die 19, p. 869.)

De sancti cultu, vita, ætate ac monasterio.

1. Vosagus mons, saltus, silva, eremus per confinia **C** Alsatix, Burgundiæ et potissimum Lotharingiæ **E**xtenditur; præbuitque olim variis sanctis, tam **E**remitis, quam cœnobitis, domicilia seu monasteria. **I**nter hæc potiora quinque censebantur in modum **C**rucis distenta; ex quibus in capite erat ad **S**eptentrionem. Bodonis monasterium a S. Bodone **T**ulensi episcopo, cujus infra latior fit mentio, **C**onstructum, jam dirutum. Inde ab oriente est **C**enonense monasterium, a S. Gumberto seu **G**undoberto archiepiscopo, Senonensi conditum, **U**ti latius ad hujus Vitam, 21 Februarii est **R**elatum, quod modo exstat sub Benedictina S. Vitoni **C**ongregatione. E regione ab occidente visitatur **M**onasterium Stinagium, vulgo *Estinan*, ad Mortham **F**luvium,

quod postea ad ordinem Præmonstratensem est **T**ranslatum. Ibidem etiam invenitur **C** Medium seu **M**edianum Monasterium, a S. Hildulpho, dimisso **A**rchiepiscopatu Trevirensi erectum; de quo **E**jusque fundatore plurima infra dicentur. Ipsum **M**odo cum Senonensi aggregatum est Benedictinæ **S**. **V**itoni congregationi. Monasterium demum **V**allis-**G**alilææ, quod *Juncturas* dixerant, ad meridiem, **Q**uasi in pede crucis, quam ista cœnobio **F**ormant, a S. **D**eodato, cujus hic Acta illustramus, **C**onditum et **E**xcultum fuit; obituque ejusdem, et **S**epultura ac **M**iraculis clarum; unde ab illo jam pridem **N**omen accepit oppidum, quod eidem paulatim **A**ccrevit, ad **D**ictum fluvium Mortham, vulgo *Saint-Dié-en-Lorraine* **N**uncupatum (est enim aliud ad **L**igerim

Saint-Dié-sur-Loire ubi pro monachis introducti saeculo x canonici, eundem S. Deodatum patronum venerantur.

2. Coluntur die xii, hujus mensis Junii SS. Nabor et Nasarius; quorum sacra corpora S. Crodegandus episcopus Metensis Roma detulit, et corpus quidem S. Naboris posuit in monasterio Hilariaco per S. Fridolinum (uti ad utriusque Vitam vi Martii diximus) in hodierna Lotharingia constructo; in cujus monasterii, jam dicti S. Naboris, ms. Martyrologio, ad hunc 19 Junii ista leguntur. « Eodem die S. Deodati, episcopi et confessoris. » Grevenus in Auctario Usuardi anno 1515 et 1521, excuso, celebrat « Deodatum, episcopum Nivernensem et confessorium, » quem longissimo encomio exornat Sausseyus in Martyrologio Gallicano. Trithemius lib. iii De viris illustribus ordinis Benedictini, cap. 304, ista scribit: « Adeodatus, abbas monasterii Vallis-Galilæ, ac postmodum episcopus Nivernensis, magnis virtutibus et meritis clarus emicuit, et quantvis pontifex esset, tamen monachi propositum in nullo violavit. Cujus festum agitur xiii Kalendas Julii. » Trithemium sequuntur Wion et Dorganus, itemque Menardus et Bucelinus, qui Deodatum appellant, et ex ejus Actis accurate docent, episcopatu relicto, decessisse ad monachatum. Eundem episcopum Nivernensem Adeodatum Menologio Scotico 23 Martii et hoc die ascripsit camerarius; et Theodatum appellat Fitz-Simon in Calendario Hibernico. Sed hæc ipsis Actis ultro refutantur. In ms. Florario ad diem 11 Januarii celebratur depositio Deodati, Nivernensis episcopi et confessoris.

3. Acta ejus nacti sumus, a Joanne Gamansio descripta ex papyraceo codice ms. Bibliothecæ Patrum Capucinorum Paderbornæ, et collata cum ms. pergameno Passionali cœnobii Bodecensis in eadem Paderbornensi diœcesi, canonicorum regularium S. Augustini; sed in hoc desideratur eaput 4. Eadem habuimus in ms. Ultrajectino S. Salvatoris, sed in hoc desunt quæ sub initium num. 1, et quæ sub finem a num. 27 narrantur. Simile exemplar habuit Mosander, in quo eadem, sed stylo non nihil emendato, pro supplemento Surii edidit. Integra etiam hæc Acta edita sunt Nauæri anno 1619; e quibus omnibus ea damus more nostro distincta et illustrata. Eadem postea Gallicæ transtulit Joannes Ruyrus vel Ruerus (nam utroque modo nomen impriui fecit) secretarius Ecclesiæ et capituli S. Deodati; ediditque Trevis anno 1594, ac postmodum inseruit operi suo itidem Gallico De sanctis et antiquitatibus Vosagensibus par. ii lib. ii, excuso Spinali anno 1634. Illic in epistola dedicatoria primæ editionis ad Gabrielem de Reynette, magnum præpositum, et canonicos insignis ecclesiæ S. Deodati, asserit hæc Acta ex prima collectione a discipulis S. Deodati facta, fuisse postmodum conscripta a quodam viro docto et sancto, ac Monasterii Mediani antistite, postquam tertix visione ad id fuisset divinitus incitatus. Illud ipsum esse attestatum in epistola carmine descripta, atque cum hisce Actis directæ Waldrado magno præposito et venerabili collegio S. Deodati. Exstat Historia Senonensis abbatix, auctore Richerio ejusdem cœnobii monacho, a Luca Acherio, tom. III Spicilegii, et par. ii, sec. iii, Benedictini vulgata, unde aliquod miraculum et translationis notitiam subjungimus. Reliqua ibidem legi possunt.

4. Hactenus paucis ante mortem annis Henschienus, cujus coepa prosequens, noto, quod « transit de morte ad vitam dominus Deodatus (uti num. 20 dicitur) tertio decimo Kalendas Julii Dominico die, sexcentesimo septuagesimo nono anno a D. N. Jesu Christi Incarnatione. » Qui characteres cum inter se convenient optime, nolim ab illis dimoveri propter quasdam in aliis ejusdem Vitæ circumstantiis hallucinationes quoad nomina episcoporum, nescio an Auctori Deodatensi, an interpolatori Medianensi

A potius imputandas; alias integrum fere saeculum differendus obitus iste esset, prout enim distulit noster P. Labbe, jubens pro 679 scribi 769, qui fuit Caroli Magni primus; nam ea Zyfrarum conversio, quam est facilis scripto, tam est impossibilis probatu; neque Labbeo venisset in mentem, si cogitasset, apud Doubletium in San-Dionysianis existare ipsius Caroli tunc datum diploma, quo declarat se donare « ad casam S. Dionysii martyris . . . monasteriolum qui nuncupatur a S. Deodato, infra Vosago silva, sicut eum Pippinus genitor in sua investitura tenuisse comprobatus est. » Pridem ergo, etiam ante Pippini regnum, obierat sanctus, a cujus nomine dicebatur monasterium iste, quem non putamus esse alium, quod ipsum de quo agimus Vallis-Galilæ. Non etiam admiserim quod illo ipso, quo hic dicitur sanctus, obiisse anno, e sua abductus eremo sit, ut cum S. Wilfrido Romam proficisceretur. Caroli le Cointe opinio illa fuit hanc ob causam coacti differre ejus obitum usque ad annum 681. Confudit ille hunc, de quo agimus, S. Deodatum cum Adeodato Tullensi episcopo, qui anno 680 Romanæ subscriptus synodo, sicut fusiis explicuit ad Vitam S. Wilfridi Henschienus xxiv Aprilis, cap. 4, S. Wilfridum fuit comitatus. Prioris corpus, ut a prædicto Ruyro scribitur, a Bertoldo episcopo Tullensi elevatum fuit anno 1003 die 17 Junii, adstante beatrice vidua Frederici Lotharingiæ ducis cum filio Theodorico, qua de translatione est, cap. 15 Chronici Senonensis, producti ferme ad finem sæculi xiv.

5. Franciscus Riguetus Magnus, S. Deodati propositus, juxta Nanceianum vetus exemplum, prædictam illius sancti Vitam recudi fecit; recusantem Henschieno misit anno 1679, ascriptis manu sua, tam in margine quam ad calcem libelli, Gallica lingua observationibus suis, minime contemnendis; has vero sequenti deinde anno cumulatit nobis eadem lingua memoris historicis ac chronologicis, simili cura Antuerpiam missis. Non vacabat Henschieno recognoscere ad illas suum hunc prævium commentarium, notasque ad Vitam paratas. Id ego nunc facio, simulque auctori reddo debitam commemorationem studii erga sanctum suum patronum.

6. Præfatur ille, in primis observationibus, auctorem Vitæ sibi videri « monachum Vallis-Galilæ, » qui num. 11 dicit « hujus monasterii » et num. 20. « In hanc Vallem-Galilæam: » ubi cum pro monachis canonici sint introducti circa annum 900 consequens videtur, ut illa Vita ante dictum annum, aut etiam multo prius scripta sit. Phrases prædictæ (ut verum fatear) aptiores sunt illius monasterii quam Mediani monacho. Sed dum ad calcem Vitæ notatum lego quod ipsam, anno 1049, Romæ in synodo lectam, Leo papa IX, in Ecclesia Dei recitandam decreverit; dumque ex Rigueto intelligo, in Deodatensi archivio etiannum servari membraneum Legendarium, ubi eadem Vita in lectiones verbotenus digesta fuisse intelligitur, ex potiori parte etiamnum ibi residua, cogor opinari quod non habeamus primam Deodatensis monachi compositionem, stylo forsitan multo simpliciori exaratam, et verosimiliter nullis vel paucioribus mendis chronologicis obscuratam. Ea menda Medianensis antistes, sanctorum quam doctorum, tanto operiosius cumularit, quo magis conatus est aptare se cuidam Tullensium episcoporum corruptissimo (ut apparet) catalogo, unde nomina hucinferenda accepit, de quibus infra in notis. Sane Waldradus ille præpositus, ad quem directam Vitam Ruyrus scribit, idem esse videtur, de quo prædictus Leo papa, anno 1051, Udono Tullensi sic scribit: « Frater noster charissimus Waldradus, præpositus cœnobii S. Deodati, cum quibusdam fratribus suis nobiscum præsentem » in curia Henrici III, sub tempore quo ibi ipse papa electus fuit, « nostrum imploraverunt auxilium. » Idem ergo eadem occasione

Leoni obtulerit, qualem a Medianensi antistite acceperat Vitam, Romæ in synodo prima approbandam; sicque transierit in membranas prædictas, sed absque epistola, cujus meminit Ruyrus, quam ipse utinam edidisset, nunc enim nusquam inveniri indicat Riguetus.

7. Utendum interim ista qualiqui Vita, et cætera aptanda erunt anno mortis: Qui annus, cum suis indictionis Dominicæque adjunctis, potuit certius fuisse cognitus. Ita quamvis Vitæ auctor vel interpolator dicat sæpius venisse sanctum in Vallem Galilæam anno 669, eo tamen hic venerit decennio citius. Causam errandi dederit privilegium inventum sub nomine S. Hildulfi Trevirensis episcopi quasi datum S. Deodato tali anno, pro suo in Valle-Galilæa monasterio; existigante auctore, hoc fuisse initium monasterii: neque ad manus habente aut Childerici regis donationes, ad monasterium jam conditæ collatas circa annum 1160 (quarum ne nunc quidem inveniuntur chartæ) neque S. Numeriani episcopi Trevirensis, Hildulfo prioris, privilegium vetustius et anno ut summum 665 datum; quod in Mediano Monasterio invenisse sibi gratulatur Riguetus, utpote exemplar, ad quod alterum Hildulphi postea vel factum vel confictum fuit. Agit autem illud de jam plene constituto monasterio, quod ut sic haberetur, quinque ut minimum vel sex anni requiruntur. Porro aliorum ibidem opinio fuerit (cui, inquit auctor num. 14, nec refragamur, nec suffragamur, quoniam penitus refellere aut defendere non valemus) B. Deodatium, post triginta annos ab egressu ipsius ex Francia, hanc vallem intrasse. Qui triginta anni, simul cum prioribus viginti, constituunt annos quinquaginta, inter Vosagi solitudines, loco non uno, nec uno monasterio condito actos. Sic autem intelligitur Deodatus venisse ex Francia, ubi aliquantulis saltem annis episcopatum administrarat, sub annum 630 jam quadragesimo proximo, aut major, adeoque obiit vere « grandævus, » uti num. 16 dicitur, « emeritæque militiæ veteranus » circa annum 590, natus. Quæ omnia in nostris ad Vitam adnotatis, multo quam Henschenius reliquerat prolixioribus, probantur optime coherere cum certiori historia, prælucentibus Rigueti observationibus et memoriis.

8. Orditur is primas describendo præsentem ecclesiæ suæ statum, qualem non incongruum fuerit adnectere huic prævio commentario. « Canonici, inquit, viginti quatuor constat hodiernum collegium, atque insuper præposito majori, qui caput est omnium, suo numero complectentium decanum, cantorem atque scholasticum, quorum pro ratione eminentioris super cæteros dignitatis, præbenda etiam amplior est. Olim triginta numerabantur; sed majores nostri præbendarum trium suppressionem impetraverunt Roma, conservando organo, alendoque organistæ, cum quatuor pueris choralibus musicæque magistro: quartam præbendam auctoritate pontificia abstulerunt principes nostri, pro erigenda nova Nancæi ecclesia, quam primatiam dicunt. Officium in ecclesia persolvunt canonici, una cum vicariis; quorum nunc neque numerus, neque stipendium est definitum; ante bella plerumque undecim vel duodecim erant. Ex institutione Leonis IX qui majoris præpositi titulum et officium aliquando

A apud nos gessit, factum creditur ut successoribus pontificaliter officiantibus pedum ac mitra sit, cum peculiari quoque ornamento sericeo, in formam piscatorii retis cooperiente albam, tunicellam atque dalmaticam, a cingulo usque ad pedes, quod vulgo *rete* vocant, *retiatum* Latine diceremus. » Et hæc opinio confirmari potest ex privilegio pallii et mitrarum, quod idem Leo IX in memoriam Clementis II decessoris sui, antea Babenbergensis episcopi, concessit episcopo, et dignioribus canonicis istius ipsius Ecclesiæ Babenbergensis. « In tali ornatu assistit præpositus solemniorum dierum officii, alias adesse non tenetur; si tamen adesse velit, obligatur venire in habitu episcopali; hieme quidem in cappa violacea, pelliculis muris Armenii farta, æstate vero linteatus cum epomide et cruce pectorali.

9. « Episcopalem quoque jurisdictionem habet præpositus, non solum in oppido S. Deodati, sed per totam vallem, a limitaneis diocesis Argentineni, Tullensi, atque Basileensi abjunctam, complexamque duodecim magnas parochias; quibus decimam tertiam ego addidi, pro majori commoditate parochorum; quos ad synodos meas voco, et ad quorum institutionem concursus celebro, habens ministros curiæ meæ spiritualis, a quo non nisi Romam appellatio est, officialem, promotorem, aliosque, plane sicut episcopi. In iis, quæ Roma ad nos veniunt, bullis simpliciter dicimur provinciæ Trevirensis, nulla diocesi nominata, et ad eas functiones, ad quas consecratio episcopalis requiritur, liberum nobis est rogare episcopum quemcumque, nemine non admittente dimissoriales ordinandorum a nobis signatas. Territorium nostrum, ex donatione Theodorici II facta S. Deodato, per montana extenditur septem leucis in longitudinem, in latitudinem quatuor; merum olim desertum, nunc, occasione monasteriorum et cellularum a sancto exstructarum, habitationibus etiam secularium frequens; quorum omnium decimas Ecclesia nostra percipit, licet nunc pars solum tertia territorii supremæ jurisdictionis titulo nobis pateat. Prioribus etiam sæculis regalia nobis competebant, ut sunt jus monetæ cudendæ, militiæ conscribendæ, et tributis exigendi aliisque hujusmodi. Invenimus autem in registris nostris Magni titulum præpositi datum fuisse jam inde a sæculo XIII, eoque usum Lotharingæ ducem in charta quam nobis signavit anno 1272. »

10. Hactenus ille, qui deinde ad posteriores memorias sic præfatur: « Sequar, quatenus potero, antiquam Vitam, a Leone IX probatam; cogar nihilominus adungere quædam ibi omissa, et refutare nonnulla, prorsus incompatibilia cum aliis ejusdem Vitæ locis, sollicitus imprimis, ut falsa sæcernam a veris. Qua in re haud paulo meliorem successum spero quam habuerint alii, me quidem doctiores; sed qui majoribus lucubrationibus intenti, aut longius positi, otium non habuerunt singulas circumstantias expendendi, neque facultatem scrutandi monumenta archivii nostri, ipsaque loca in quibus res actæ personaliter adeundi; quapropter aliud facere non potuerunt, quam sese referre ad hanc Vitam, velut omnis notitiæ a se sperandæ unicum fontem. » Ad hæc ergo subsidia aggredior Aduotata Henscheiana recognoscere et augere.

VITA S. DEODATI

Primum a Deodatensi monacho scripta, dein a Mediolanensi abbate interpolata

Ex ms. codicibus et editione Nancianna.

CAPUT PRIMUM.

Ortus, episcopatus Niversensis, vita solitaria.

1. Catholica fides, et Christiana pietas, quanto vivacius aciem mentis in invisibilibus defigit, tanto segnius visibilia attendit, quia eorum vanitate se posse cæcari animadvertit; nec mulcetur qualicumque specie caducorum, quæ miratur et ambit fluxa carnalium curiositas exterius, quoniam aut fœda interdum, aut vacua novit interius. A quibus ideo oculos avertit quatenus veri et solidi boni oblectamine in æternum perfrui possit; cujus sobrio vino sic inebriatur ut ignoret quo tramite ad hæc infirma revertatur. Ad hujusmodi merum sic nos hortatur Canticum canticorum: *Bibite, amici, et inebriamini charissimi (Cant. v, 1)*. Animæ ebrietas gemina est; aut enim inebriata amore sæculi, obliviscitur Creatoris sui, aut inebriata præclaro calice charitatis Dei, sic ardentem adhæret Conditori ut non sentiat quidquid est mundi. Quod frequenter audimus et videmus factum, quando nonnulli pro desiderio vitæ æternæ, parentes carnis et patriam suam, nullo compellente, sub jugo Patrum spiritualium victuri fugiunt; et quondam elati, cupiunt esse quod paulo ante despexerant, et odisse incipiunt quod fuerant. Amarescunt eis olim dulcia, et dulcescunt amara; prospera formidant, adversa exoptant, oblitum suarum, omniumque carnalium affectionum; nec importunis fletibus conjugum revocantur, seu pietate parvulorum, sic festini ad laborem quasi ad requiem. Hoc sancti Spiritus nusto quidam pleni, opulentiarum urbium suarum sunt oblitum in hac paupere Vosago, fame et frigore tabescere contenti. De quorum numero piissimus Pater noster Deodatus, præcipuo nobis prædicandus est præconio (22).

. Beatus Deodatus generoso occidentalium Francorum sanguine procreatus, morum et actuum prærogativa in suæ prosopiæ linea eminuit primus, quamvis ex corporis ætacula censeretur postremus.

(22) Hinc incipit ms. Ultrajectinum præpositis his verbis: « Piissimus Pater noster Deodatus, præcipuo nobis hodie prædicandus est præconio qui generoso, » etc., et secutus Mosander.

(23) Carolus le Coïnte ad annum 657, num, 16, præfert « privilegium, quod Emmo archiepiscopus Senonensis S. Petri-Vivi in synodo collecta concessit, » cui subscripsit inter alios episcopus Nivernensis, quem le Coïnte arbitratur fuisse hunc S. Deodatum; sed (si is, ut vult Riguëtus, sub an. 640, ut autem ego, 650, episcopatu abiit) longe exerrat

A De virtute in virtutem itaque, per ætatis incrementa gradatim eundo, gratum se ex gemina charitate exhibebat Deo et populo, divitias salutis, sapientiam videlicet ac scientiam, pariterque timorem Domini, infatigabiliter complectens, pro incorruptibili thesauro. Tandem pari et unico assensu cleri et plebis, a Deo (cui se totum dederat) juxta nominis sui exemplar donatus est pontificio Nivernis, ne sancta ejus actio diutius lateret sub modio, velut lucerna præclarissima decentissimo præfigenda candelabro, ut tam verbo quam facto luceret omnibus in Domini sanctuario. Quod quanta devotione et industria, sub insula pontificali, illustraverit, nemo priorum ambigit, quando omnem ejus laudem finis perfectus canit. In quo pernoscitur clarius lucem in episcopatu non suam, sed quæ sunt Jesu Christi tantum quasisse (25); nec saltem ab hominibus reverentiam debitam, sed a Deo remuneratione illibatam ex honore illo optasse cui tam perfecte valuit renuntiare.

3. Denique sanctissimus antistes, sagitta charitatis divinæ salubriter vulneratus, trahi et currere post Jesum expetebat totus (24); perpendicularis mundum in maligno positum (I Joan. v, 9), seque in medio scandalorum. Etenim sicut superiorum est minimum, seu certe nil boni agere et semet perfectissimos in oculis Dei æstimare, sic profecto humilium est, quæ præcepta sunt omnia facere, seque inutiles servos (Luc. xvii, 10), et omnibus hominibus inferiores ac viliores, non solum suo ore pronuntiare, verum etiam intimo cordis affectu credere. Quippe a malitia conversi, et effecti in oculis suis parvuli, Domino parvulos custodiendi (Psal. cxiv, 6) desillent mente supplicii: *Imperfectum mentem viderunt oculi tui (Psal. cxxxvii, 16)*. Hoc utique pacto, vir summæ sanctitatis Deodatus in civitate Dei humilitate perfecta radicans et fundatus (Psal. xlvi, 2, 3), necnon respectu districti Judicis extremæque discussionis attonitu, et sciens quia cui plus committitur, plus ab eo exigitur (Luc. xii.

conjectura illa; æque ac Sammarthanos, qui episcopatum ejus differunt usque ad an. 668, quem præcesserit Gilbertus pro anno 665 ex ms. Nivernensis Ecclesiæ notus. Quare mihi videtur Deodatus assumptus post Agricolum qui primis suis annis præsens synodo Malisconensi anni 581, facile potuit ultra 620, vitam protraxisse.

(24) Apud Mosandrum apponuntur ista: « Dicens ei cum sponsa: *Trahere me post te, curremus simul in odorem unguentorum tuorum (Cant. i, 3)*. »

48), ad sequendum Christum perfecte est animatus. A Deliberatione ergo tantæ rei prorsus arrepta (25), abnegavit sua et aliena negotia, successore sibi delecto ad suæ diœcesis gubernacula (26), ne navis Ecclesiæ Christi periclitaretur, tam idoneo remige privata. Sic frequentæ sui gregis, piis ad se retinendum armatæ fletibus, valedicens, cum aliquot sibi unanimis regressus Niversensi oppido, sponte exsulat a naturali solo, concivis et cohæres adnumerat Christo. Quem expectare cupiebat in solitudine mansurus, salvus et immunis factus a pusillanimitate spiritus et tempestate popularis tumultus (*Psal.* LIV, 9). Hic jam non pigeat nos agere, quod pretiosorum metallorum vestigatores et effosores constat actitare; quibus si qualitas terrenæ venæ arriserit, atque per se ad divitem massam ventum iri promiserit aut renuntiaverit, extemplo animosis vangis (27) et marris cuncta rudera egerunt, donec ad cupitum metallum perveniunt. Sic nos hujus viri sancti animum, huic mundo mortuum, et cum Christo in Deo absconsum, metiamur et perpendamus, si possumus, ex qualitate exteriorum ejus actuum. Consideremus quanti æstimaverit præsens sæculum, cui valefecit quando ei arridebat plurimum, secutus ad lamenta spiritus contribulati et contriti cordis Dominum Jesum (*Psal.* L, 19) qui, ne hic periremus, ad hanc vallem descendit lacrymarum. Nec pauperculus quilibet homuncio tanta alacritate reliquit vile tuguriolum, culmo et cespite contactum, quanta hic Dei cultor urbem Niversensium, cujus in summa rerum copia administrabat

(25) Impressa *abrepta*, credo (pro usu medii ævi, præpositionem ad invariata scribentis) fuisse in originali expressum, *adrepta*.

(26) In ms. Bodecensi et Ultrajectino desunt hæc de *successore delecto*, etc. Is autem, ex Riguetti sententia, deberet censeri Rauracus, ad an. 650, concilio Cabilonensi subscriptus. Nec obest, etc. Vide *append.*, t. VI Junii pag. 216, c. 2.

(27) Ita ms. consule quæ de *vangis* disseruimus XI Aprilis ad Vitam S. Isaac, ex III Dialogorum S. Gregorii. Idem nomen habetur etiam XIV Januarii, in Vita S. Felicis Nolani. Est autem *vanga* genus lignonis. Mosander explicat, « marris et instrumentis aliis. » Impressa legunt *vasis*. Censet porro Riguetus, ætate auctoris fuisse minera in montanis istis, « quibus, inquit, eruendis vidimus nostra ætate frustra allaborari. Interim chartularia nostra docent an. 1290, solutus fuisse Ecclesiæ nostræ decimas argenti, quod eruebatur. Non allego autem egraphum chartæ, tanquam signatæ an. 939, quia sinceritas ejus mihi valde est suspecta. » Ita ille.

(28) Colitur S. Arbogastus 21 Julii et S. Florentius 7 Novembris, ambo Martyrologio Romano inscripti. Quæ de iis hic dicuntur, exposui in Diatriba de tribus Dagobertis, lib. II, c. 5. Floruerunt autem sub Dagoberto secundo, filio S. Sigeberti, qui (uti exposui in Diatriba Dagobertina innovata et ante tomum III Aprilis excusa) regnavit ab anno 661, in Adrhenanis provinciis, et post occisum Childericum in reliqua Austrasia usque ad annum 680, quo et ipse occisus est. Dubitat tamen Riguetus an hi sancti Deodatium secuti Nivernis sint, et mavult credere Richerio, Chronici Senonensis auctori, aliisque asserentibus eorum amicitiam in Alsatia coaluisse, cum jam tertium anachoreseos suæ locum incoleret sanctus. Movet eum, non solum quod ambo

episcopium. Sed, quia sunt intimis interiora, jam veniatur ad sequentia.

4. Igitur terque quaterque beato Deodato, centuplum a Christo et vitam æternam capessenti, præcæteris comites tantæ mercedis cohæsisse feruntur isti, Arbogastus et Florentius (28) quorum prior in sacro nemore (quod Teutonico idiomate Heiligestorst vocitatur) eremitica vita est functus; indeque ad episcopatum Argentinæ civitatis raptus. Cui decedenti altera solitudine Hasale abstractus successor est datus (29). Hi postquam plurima terris monstravere suorum insignia meritum, vocati a Domino requiescunt spiritu in cœli aula, corpore autem in locis, quæ instituisse eos diximus supra. Tunc Willigodus, domnolus, et univocus ejus Deodatus, quos a sancto viro labor non disparavit ullus, certatim insistendo obsequiis, et parendo jussis illius, satius duxerunt cum eo inter ignotos tribulari, quam cum notis in terra suæ nativitatis lætari.

5. Domino itaque Girbaldo (30) viro sanctissimo præsidente diœcesi sanctæ Tullensis Ecclesiæ, fidelis Domino servus Deodatus, renuntians sæculo, decrevit in saltu Vosagi locum habitationis eligere. Veniens tandem cum suis Romonum (31) (quod tunc hæreditaria sorte duo fratres sibi diviserant prædium) qualis vir esset nutu divinitatis est declaratum. Nam inibi prior illorum fratrum, Asclas dictus, locatis artificibus, insistens erat ædificationi novæ domus. Quibus supremo propinquantibus operi trabalis materies transversim medioximo imponenda apici,

dicantur ex Scotia oriundi; sed maxime quod S. Arbogastus dicatur obiisse anno 668, cum 27 annis, ætateque ab anno 641 Argentinæ præfuisset; atque non est electus episcopus, nisi post probatam annis pluribus Alsatii virtutem suam, proinde ad illos potuit, si non debuit, ante S. Deodatium venisse. Quod pluribus ad ejus Vitam licebit examinare.

(29) Scilicet S. Florentius, qui sibi oratorum considerat prope Haselium Alsatie rivulo; « nec procul a Bruschio percelebri amne, » inquit Gaspar Bruchius in episcopis Argentinensibus; sed inter utrumque sanctum medium ponit Rotharium, ex equestri ordine assumptum; et eos qui tertio loco sedisse hunc dicunt, falli asserit toto cœlo, idque ex vetustis diplomatis certissimo demonstrari posse.

(30) Girbaldus hic amandandus est ad sæculum proximum, et substituendus videtur Bodo de quo Richerius lib. I Chronici Senonensis cap. 10, ista scribit: « Elapso modico tempore, postquam vir beatissimus ille Deodatus in hanc subintravit Vosagum, erat vir æque sanctissimus, nomine Bodo, Tullensis episcopus, qui Dei ductus zelo, in quodam prædio suo, quod ejus nomine Bodonis monasterium appellatur, adunato non modico conventu sanctimonialium claustrum ibidem statuit, et eidem monasterio pluribus collatis redditibus ordo sanctimonialium multo tempore ibidem perseveravit. » Colitur S. Bodo 11 Septembris, quando hæc accuratius erunt discutienda, uti et 29 Decembris ad Vitam S. Hilduardi qui creditur Girbaldus ab aliis appellari.

(31) Vulgo *Romont*, et sic ipsum Riverius appellat; Riguetus addit respectu oppidi S. Deodati longius quam Remberti Villare situum esse, spatio parvæ leucæ, adeoque leucis v ab illo.

cui cuncta contignatio habebat ininiti, nulla arte per tres dies eidem potuit aptari, modo obstante brevitate, modo curvitate, seu aliqua alia tortitudine. Unde dominus ille opificibus iratus convicia ingessit, quod qui silvam in promptu habuerint, velut inertes diu sub illa materie et frustra sudaverint. Sed his jam fessis opere et mæstis euntibus pransum, contigit sanctum virum eandem subintrasse domum, et in eadem resedisse ex itinere fessum. Qui causæ illius seriem a quodam puerulo edoctus visceribus misericordiæ, ab infantia secum adultæ, et de matris utero secum egressæ, commotus, tentavit subvenire merentibus, accitoque beato Willigodo cum cæteris, materiem opportuno loco paulatim aptavit (32), ac se mox cæpto itineri reddidit. Adhuc non longe digressus, reducitur, tam benevolæ ejus opere comperto a primate fundi illius. Illic ut peregrinationis [ejus votum percontatus accepit, vel quis fuerit, prædium ipsum eidem contradidit, usu tantum inde sibi retento, dum advixerit, appensus sancto viro quinque argenti siclos annis singulis (33). Nec dubitavit pauper Christi suscipere aliena, qui abdicaverat sua; quatenus merces cumularetur devoto laico ex eleemosyna, qua præviderat sustentari posse pauperes, quos Christo aggregavit postea; aut utique dubium, quia in spiritu noverat, locum illum nobilitatum iri, sui dilecti discipuli Willigodi sepultura. Ad cujus exanimam corpus, illic nunc usque tot et tanta monstrantur miracula (34) ut palam sit ejus spiritum perpetua in cælis remunerari gloria.

6. Inde progressus pontifex devotissimus devenit Argentillam (a rivulo suo sic vocitatum (quam tamen nunc rusticum vulgus corrupte Arentellam dicit) (35). In labore tantæ viæ extædiatus, demorari censuit, atque impensas ad sibi construendum monasterium inibi præparavit. Cujus fundamenta dum ad aliquod perduxisset fastigium, offendi cœpit ac lædi pravitate et injuriis accolærum, eidem invidentium, quasi in dies

(32) Richerius, cap. 4: « Ipsam magnæ nobis irabem ipsius domus in excelso, nulla fortitudine obstante, ubi poni deberat, collocavit. »

(33) Ex Richerio, qui scribebat anno 1203, et ex Mediani Monasterii chronico, quod anno 1526 compilavit Joannes de Bajona Dominicanus; probat Riguetus, ejusmodi censum, ipsorum quoque ætate solvi solitum; sed dubitat an ejusmodi census non sit posterioris temporis, imo negat proprietatem loci unquam a Domino fuisse alienatam, qui hæcenus constituit partem marchionatus Gerbervillariensis. Prioratum vero, quem ibi postea constituit S. Willigodus, ait non ad ecclesiam S. Deodati, sed ad abbatiam Besuensem pertinere.

(34) Mirum proinde est, antiquis fastis non inveniri ascriptum Willigodi nomen; nam cultus memoria nulla in præsens ibi superest.

(35) Ruyrus inter Marivillam et Angivillam situm fuisse locum ait. Riguetus fatetur situm ignorari, sed rivulum, a quo nomen traxit, ait oriri sub Bruariis, atque transire Gran-Villare, Petri-Pontem, atque Stagnum (ita dictum prædium ad jus canonicorum pertinens) sanctæque Helenæ et Gergonæ vicis, donec sub Remberti-Villari Majori se anni misceat.

(36) Richarius, nulla facta Arentellæ mentione,

A usurpaturo fundos eorum; erant enim et apprime militares, sed libertatem quasi velamen maliæ habentes. Quorum proterviam mox ut Dei servus humiliter declinavit et fugit, ira cœlestis alto super eos incubuit, quatenus tam ipsi quem cuncta posteritas eorum, aut juveniles annos et sibi tunc dulcissimos non exissent, aut certe in nobilitate intellectu affinis suis despicabiles et ridiculi remansissent, donec nequam stirps illa de medio ablata fuisset.

7. Ilinc venerabilis vir post nimios avia et fractosæ solitudinis circuitus, Elisacium (36), introiit; ubi inter Amalricivillare, et Ungisi villam, apud Wilram (erecto sibi habitaculo) consedit; cujus hodieque ibidem ostenduntur plurimæ parietinæ, et fons perspicuus atque saluberrimus, ejus famosis nomine. Ubi cum circumcirca quasi quibusdam intellectualis sol radios beneplacitæ Deo æliæ evibraret, et dociles animos religiosorum homo odore Christi ad se traheret; aliquis eximiorum procerum Hunus, cum conjuge Huna dum in vicinia commararet, magisque ex debito quam ex intentione huic monacho deserviret; Dei servo in amicitiiis junctus est familiariter, similis quippe simili coheret, dissimilisque dissimiles refugere solet. Accessit inter eos et illud ad solidæ dilectionis plenitudinem, quod præsertim sanctus et baptizavit, et a salutaris fontis lavacro suscepit ejus prolem (37). Sed sanctæ charitatis, totiusque bonæ operationis osor diabolus, ut videtur non parvus Domino posse assurgere fructus, vel

C et exemplo illius, si tantus colonus religionis alterius in impia illa gente et sterili honorum operum remoraretur; ad eum inde effugandum relevavit nefandum caput. Repentino denique furere stolidum et indocile vulgus adversus sanctum, quædam libris juris pervasorem, concitavit; per quod patrum regionis inflammavit, donec contumacis læcæstis jurgiis ac minis, illinc egredi compulerit. Cui dum suus compater Hunus humillime supplicaret, ne se

primo pervenisse sanctum ait « ad quemdam locum, qui Teutonico idiomate *Heligewoist*, Latine *sanctum desertum* vocatur, juxta oppidum, quod Hagovici dicitur in Alsatiæ inferioris finibus situm, ubi se voti requiem reperisse credens, aliquantum delituit; sed inde invidorum injuriis propulsus, ad claustrum quod Abregemisten vocatur, venerit; » ubi prius familiaritatem contraxerat cum sancto Arbogasto. Interim bene Riguetus censet imperitia librariæ Teutonicam linguam ignorantium, ex Eberheim munster id est *Domus-Apri-Monasterium*, factam *Abresennisten*; est autem abbatia illa, cujus primus abbatem ipsum S. Deodatum faciunt aliqui, in loco olim dicto Novietum, ut Atticus, qui hujus monasterii fundator fuisse dicitur, Pater S. Ottiliæ, die post hæc tempora, restaurator potius sit quam fundator; quod verosimile multis de causis Riguetus censet; et in primis, quia ibi haberi dicitur corpus S. Deodati. Hic est socius et discipulus Deodati Nivernensis, a magistro suo, post locum uterunque ordinatum ibi collocatus, et cum illo confunditur a multis.

(37) Ruirus lib. II, c. 1, ait Adeodatum vocatum puerum, ac postea sub ipso sancto monachum lectum.

desereret, eique gratanter sui juris possessiones ad commanendum offerret, vir Dei respondit lacrymabiliter : Ut quid tot annis exsul et profugus hanc provinciam habeo oberrare, cum in ea (peccatis meis facientibus) nequam pedi meo optatam requiem reperire? Jam ad moriendum dabo me vastæ et ignotæ solitudini; viderit pietas Domini cujus desidero patriam respici, et hos fines expetii. Hoc dicto datoque pacis osculo, sub amplexu mutuo discessum est, non sine fletu utriusque plurimo.

8. Sed famulo suo persecutionem pro iustitia patienti miseratio divina non defuit; quæ ei habitum et optatum locum providit, et persecutores ejus contumeliosa et miserabili plaga in sua sobole percussit. Nam primatum illorum dies dimidiavit, eosque ab hac luce in dulcioribus sibi annis rapuit. Quod nunc usque in posteritate eorum exercuit in tantum ut aliquoties eximii proceres ac tres illustres matronæ, tam dolendam conditionem suæ genealogiæ metuentes sibi, capita sua ac fundos multaverint sancto isti, ne pro iniquitate patrum suorum mererentur a Deo multari. Quotquot autem rusticolarum in eadem villa (donec mansit) nati fuere, cum strumoso guttore jugiter vixere (58), quo dedecore prorsus caruere quotquot in ulteriori littore interfluentis torrentis nasci potuere. Quod animadvertentes enixæ feminæ, torrentem illum solebant transire.

CAPIT. II.

Diocessus in Vallem Galilæam. Ecclesia et monasterium constructum, ac privilegiis munitum.

9. Tunc miles Christi, infatigabili quidem corde, sed nimium fatigato corpore, per scopulosa juga arduorum montium, per concava squalidarum vallium reptandus, tandem Vallem nuncupatam Galilæam (39), anno ab Incarnato Verbo sexcentesimo sexagesimo nono (40), subiit anhelus, quam interluit et irrigat Mortha piscosus et vastus fluvius (41); penes quem in Australi ejus ripa (reperita spelunca, et antenissimo fonte) aliquanto inibi delituit tempore, herbarum tantum agrestium et pomulorum esu corporeæ succurrens inedix, optans exemplo sanctorum Patrum vivere qui degentes in solitudinibus, erravere in montibus et speluncis et cavernis terrarum

(38) Jam enim nullam esse villam monet Riguetus; vereor autem, ne fabulositas aliquid admixtum huic narrationi sit, fundamentum hæc ex frequenti invocatione sancti contra ejusmodi malum.

(39) Describit eam Vallem Rieherius, cap. 6, « speciosam et spatiosam, nemoribus undique censitam, aquis irriguis et piscosis copiosam; quam cum vir Dei diligenter conspiciendo perlustrasset, tandem in quodam loco, juxta montem qui Comberg dicitur, resedit; ibique oratorium in honorem S. Martini, quod usque hodie perdurat, erexit et consecravit. » Riguetus ait, prius venisse ad locum cui a bono homine nomen etiam nunc sit, fortassis ab ipso sancto ibi morato.

(40) Errorem in numero esse monet Riguetus; cum ex chartulario loci possit decerni stabilitum

A Interea Domiaus, sollicitus ac servo nil cogitanti de crastino, religiosum virum Hunum aliter in somnio suo dignatur alloquio. Cur fame permittis in solitudine perire compatrem tuum, Deodatam Nivernensem episcopum, causa mei exsulem et inopem factum, qui præ humilitate vix minimi sibi actus te fecit conscium? Cui respondentem se nescire quorsum eum quærere deberet, præcepit dicens : Onera saginarios (42) tuos bonis, quæ tibi præstiti, et, invocata majestate divina, eos per se dimitte istud iter aggredi; mihi crede, ductor non deerit. Hoc exsperspectus cum retulisset devotæ conjugi, omnimodis accelerandum cepit hortari. Quid plura? Saginarii, ut jussum fuerat, abire permitti, per viam eremam, recti itineris linea pervenerunt ad speluncam sancti : quorum via notata ab his, qui pene peccatim fuerant eos illuc usque præcucuti, reperitur famulus Dei. Quos prior percontatus, cur venerint, omnem rem seriatim discit. Nec mora; grates affectuosis lacrymis conditas Deo reddidit quem sui non oblitum in necessitate comprobavit. Dein tam eos quam jumenta necessariis refocillatos cibariis, suo Domino gratias agens remisit. Sic viri Dei reperta casa, non solum ipse Hunus, sed et aliquot alii religiosi ministraverunt ei postea. Hinc si recolamus antiquorum Patrum vitam, æquaquam iis imparem in hoc facto beatissimum reperimus Deodatam; cui, ut sanctissimus Frontonio, Benedicto, atque Columbano (43), destinavit Dominus necessariam victuram.

10. Hac ergo benignitate Domini, tam bene pro se solliciti, vir perspicacissimus, intelligens gressus suos illic retortos divinitus, ad instituendam sibi cellulam est animatus. Qua ibidem erecta, et B. Martini (44) antistitis venerationi dicata, reposuit illic et alia pretiosissima sanctorum pignora, secum a patrio solo delata. Cumque opinio sanctitatis ejus diatim, non solum huic nostræ vicinæ commigraret, verum et ulteriores terras avide peragraret, fiebat ut fideles ad eum catervatim undecunque attraheret. Ex quibus nonnulli hilariter conferbant prædia, plurimi ad monasterium construendum pecunias, et quæcumque alia poterant impendia, aliquando vero non tantum sua, sed insuper accensi ad imitandum, subdebant seipsos ejus discipulatu nimia instantia;

fuisse monasterium ante annum 664. Abundavit fortassis denarius nupus in numero litteraliter scriptis apud Deodatensem monachum, aut transpositis litteris legebatur 649.

(41) Paucos fluvios vidisse auctorem oportet, Riguetus ait, « qui vastum fluvium Mortham appellat. » Perdidit ille nomen suum, duabus leucis infra Nanceium illabeus Mosellæ.

(42) *Impressa, saginarios*; sed a *saginis* sermone rustico *sagines*, id est clitellis, *saginarios* dici, equos, mulos, asinos, oneribus ferendis destinatos, notum est.

(43) In Vita S. Frontonis 14 Aprilis hæc leguntur n. 6. Noti sunt etiam Benedictus et Columbanus.

(44) Nunc appellatur *Clivus*, seu *Collis S. Martini*, Gallice *la Côte Saint-Martin*.

non enim erubesceret fama ex Ionis, quæ de absentie disseminabat, quia in præsentia adhuc meliora exhibebat. Illis in diebus, jam sepe dictus Hunus prædia, et a se agnominatum Hunivillare cum ecclesia eidem concessit devotus. In qua ipse cum conjugæ sancta monstratur sepultus (45), sed miraculis vivere pariter in cælis comprobantur. Tunc etiam liberalis munificentia Childerici excellentissimi regis (46), a fisco abscissam eandem Vallem Galilæam, cum omni integritate, viro Dei successoribusque ejus annulo suo firmavit in ævum, ab exortu . . . cunctorum rivulorum seu omnium præfatam vallem intrantium, usque ad ipsorum ab ea exitum, quatenus inibi construeret cœnobium, et servicentium Deo aggregaret, quem censeret, numerum. Credentes pro tam multis molestiis, quibus eotenus cingebatur et angebatur, quando exsul hac et illac fugatus pervagabatur, quod ejus animam sanctam Dominus modo ad plenum consolaretur, eique his verbis sancti vatis Isaie quasi blandiretur: *Paupercula, tempestate comulsa, et absque ulla consolatione, ecce ego sternam per ordinem lapides tuos (Isai. lxxv, 14), quia ad punctum in modico dereliqui te, et in miserationibus magnis congregabo te (ibid., 7).*

41. Hoc vir Dei docibilis intelligens, ac si divinitus et humanitas juvari videns, ibidem prope S. Martini oratoriolum construendo monasterio erat iusistens. Sed aliquis discipulorum ejus, dum ultra amnem in Urimonte (qui nunc monasterio præeminet) operariis materies ædificio illi necessarias succidendum ac lævigantibus per diem intenderet, vesperi autem ad cellam rediret, quodam vespero

(45) Agit de horum sanctitate Ruyrus, pag. 2, lib. II, cap. 1, asseritque Hunam a Leone X papa anno 1520, in sanctorum numerum relatum 15 Aprilis, quo die Ferrarius in catalogo generali refert memoriam S. Hunæ in Alsatia, citato Calendario regionis ejusdem, et hoc sequitur Arturus, uti diximus inter prætermisissos. Riguetus eadem confirmat ex Herculano, cantore et canonico Ecclesiæ suæ, qui vivebat et scribebat de loci antiquitatibus paulo post dissipationem reliquiarum ab hæreticis factam anno 1540, quique dicit quod annis 20 prius reliquiæ istæ fuerint ex sua tumba elevatae, mandante Leone X, ad instantiam Ulrici ducis Wittenbergensis xvi Kal. Maii. Addit etiam ex Herculano Riguetus tantam fuisse S. Hunæ erga pauperes charitatem ut lavandis pauperum linteaminiibus solita accedere ipsa ad remotum a domo sua fontem, meruerit alium vicinorem sibi a S. Deodato elici, et in hujus ecclesia magnam illius esse venerationem, reliquiamque in altari haberi, quæ singulis annis exponi soleat populo.

(46) Childericus rex post mortem S. Sigeberti cœperat regnare in Austrasia, anno circiter 659, reverso autem ex Hibernia sub annum 661. Dagoberto, Sigeberti filio, relinquens ei post aliquam contentionem Alsatiam, cum provinciis transrhœnanis, præerat reliquæ Austrasiæ. Postea ab anno 671 obtinuit etiam Neustriam et Burgundiam, occisus an. 675. Quidquid ergo contulit S. Deodato, contulisse debuit anno circiter 660. Plura dicere non possumus, dum Riguetus fatetur neque originale, neque egraphum chartæ Childericianæ su-

A cum transire Mortham pigeret, atque maturus reverti ad opus optaret, in colliculo Juncturas nuncupato contigit, ut sub noctem maneret. Qui colliculus ideo sic vocitari putatur, quoniam Robach et Mortha non longe a pede ejus junguntur. In quo frater ille reclinatus somno, oratorii ibidem construendi beate Dei genitrici perpetuæque virgini Mariæ in via accepit præceptum a Domino. Quod cum male relisset sanctissimo magistro, in loco ostensæ visionis lapidem erigi præcepit pro signo; cui non modo post tempore circumædificata basilica fuit, imposita ara, et honori piissimæ Matris Domini omninoque apostolorum, pariterque præcipuorum Treviræ urbis pontificum, Eucharii, Valerii, Materni (47), et Maximini (48) consecrata. Propter hanc postmodum alterum fabricatur oratorium, quod beato Maurico (49), ipsiusque devotissimo collegio constat dictum, in quo facto aperte datur animadverti beatissimum Hidulphum archiepiscopum (50) exstitisse familiarissimum sanctissimo Deodato præsuli, a fundamentis hujus sui monasterii, quem creditur donasse reliquiis prædictorum præsulum Trevirensis populi, præsertim S. Maximini, cujus dignissimos artus nuperrime transtulerat in ædem, qua nunc dignissime venerantur, quando scilicet ab incarnato Domino sexcentisimus sexagesimus septimus annus volebatur, et famulus Dei Deodatus in Elisacio morabatur. Nam anno ab Incarnatione Domini sexcentesimo sexagesimo nono, Vallem Galilæam intrasse comprobatur (51).

C 12. Non ab re enim fuisse dignoscitur devotissimum Deo præsulem, tot et tam pretiosa sanctorum patrocinia suæ Franciæ prætermisisse. Equidem

peresse; sed ejus fidem probat ex infra nominando privilegio Numeriani Trevirensis, quod ipse anno 664 adscribit. Meminit illud quidem Theodoricus, et cui Treviri suberant, sed non ut dotatoris; quare catenus nihil prohibet donationes illas factas esse post obitum Dagoberti, et scriptum a Numeriano privilegium. Magis tamen placet sententia prior, nec enim, nisi jam stabilito regia auctoritate monasterii, privilegia tanta videtur induxisse Numerianus. Consule Diatribam nostram de tribus Dagobertis regibus innovatam.

(47) De hisce tribus primis Trevirorum apostolis egimus 29 Januarii ad Vitam S. Valerii, at scorsim coluntur, S. Eucharius 8 Decembris, et S. Maternus 14 Septemb.

(48) Acta S. Maximini illustravimus ad diem 29 Maii, cum translatione mox indicata.

(49) S. Mauritius cum suis Thebæis colitur 22 Septembris.

(50) De S. Hidulphi rectius Hildulfi ætate egimus in Diatriba præcitata l. IV, c. 5, ostendimusque eam perperam ad tempora Pippini regis translata, quod hinc probatur. Colitur 9 Julii.

(51) Imo ex privilegio Numeriani anni 664 certo constat, inquit Riguetus, jam tum plene fundatum monasterium fuisse: sed hoc forsitan ante, altero post S. Maximini translationem, excurrebat Treviros Deodatus, novum archiepiscopum salutaturo, ab eoque impetraturus confirmationem ampliationemque privilegii, a S. Numeriano prius obtenti.

poterat vir Domini Hidulphus, eremiticam vitam ducturus, Arduennæ vastissimos expetere saltus (sicut aliqui vicinorum ejus fecisse inveniuntur), aut Histriæ (52) deserta revisere, a quibus ad præsulatum Trevirorum olim fuerat raptus; sed nimium intimo amore dulcissimi Deodati ad hanc nostram Vosagium fuit attractus. Cui opinio si quis calumniosorum reluctatur, privilegiis Vallis Galilææ convincetur; ubi mutua charitas nostrorum charissimorum Patrum evidenter monstratur. At nobis quia occasio se obtulit apte, de antiqua immunitate sive libertate ipsius loci hic inserantur aliqua. In quibusdam jam sæpe dicti cœnobii chirographis, regali et pontificali auctoritate firmatis, beati Patris Hidulphi nomen reperitur præfixum, titulis duodecim subscriptibus episcopis. Inibi sanctæ compassionis vir archiepiscopus, imo patriarcha (quia patriarchæ tantum debetur pontificum turba) proficitur sanctam et compunctam religiosamque postulationem venerabilis viri Deodati episcopi suarum aurium intima penetrasse, et viscerali affectu pietatis ita cor suum charitativa petitione emollivisse ut voluntatem ejus libentissime non implere nimis irreligiosum putaverit fore.

13. Consequenter etiam ibidem adnotatur (53), quoniam sancti desiderii ardore succensus reverendus Deodatus episcopus, in Valle Galilææ, quam ex regis fisco promeruerat, cœnobia (54) apud Juncturas (sicut supradiximus) construxit primus. Ubi monachos, vel peregrinos sub sanctissimorum Patrum Benedicti et Columbani regula victuros (55), deliberabat collocare devotus. Cui tandem communi decreto sanctorum antistitum conceditur (56), ut nullus regum, vel principum, aut episcoporum, seu quorumcumque clericorum, suis usibus audeat aliquando usurpare quidquam eorum quæ ad Dei famulos, ibi-

(52) Nulla verosimilitudine dicitur ex Istria abstractus Hidulphus, qui natus in Bavaria, a Ratisponensibus scholis immediate Treviros transivit; an autem in Vosago junior viderit S. Deodatam, ex indeque ei afflci cœperit, in medio relinquo; dum nihil habeo, unde id probem.

(53) Fatetur Riguetus hujusmodi S. Hidulphi chartam, seu veram, seu fictam, nusquam exstare in archivo, sed in Mediano Monasterio anteriorem aliquam S. Numeriani invenisse se gratulatur, in qua hæc eadem continentur; cujus, utinam! egraphum integrum misisset descriptum, verbotenus huic loco apte inserendum, et examinandum. Quantum enim ex missis a Rigueto fragmentis colligo, nominatur quidem ibi rex Childericus, cui scilicet Treviri suberant dum privilegium dicitur indulgeri, et quatenus monachi pro statu Ecclesiæ catholicæ, et pro desiderabili salute Childerici principis, plenius Dominum valeant exorare; sed non exprimitur annus regni, nedum Christi, ignotus ejus temporis Francorum regibus. Tota igitur ratio adscribendi ipsum anno 664 Rigueto fuit, subsignatus et episcopus Virdunensis Gisloaldus, quem Wasceburgius statuit obiisse an. 665, quod ut verum sit, solum probat non esse serius scriptum privilegium istud, licet potuerit ipso anno 660 datum fuisse; cum nedum redisset ex Hibernia Dagobertus, et Childericus adhuc Alsatiam obtinebat, ipsi autem

dem sub evangelica perfectione degentes, pertinere videntur, et quæ ab ipso Patre Deodato episcopo acquisita fuerint, aut regio munere, seu reliquorum fidelium collatione, tam in sanctis voluminibus donariisque altaris et ecclesiasticis ornamentis quam in his quæ deinceps ipsi servi Dei proprio labore adlere poterint. Et quandocumque sæpe dictus Deodatus (qui nunc est Pater ipsius monasterii) a Deo fuerit vocatus, quem illa congregatio ex sese unanimiter elegerit abbas subrogetur, et ad altaria benedicenda, vel sacros ordines percipiendos, quem voluerint episcopum expetant; nullaque ecclesia absque privilegiis vivens quidpiam sperare, vel auferre ab eis præsumat, et nemini (nisi invitatione aut permissione totius congregationis) liceat monasterii ipsius septa intrare. Quod si quilibet pontificum, ab eis communiter postulatus, pro ipsorum utilitate accesserit, mox secundum voluntatem congregationis (expleto suo ministerio) abeat absque requisitione ullius muneris, quatenus sub sancta regula viventes, de percepta quiete, juvante Domino, per tempora exsultent, et pro statu Ecclesiæ catholicæ plenius Deum exorent. Si autem aliquam transgressionem regulæ suæ fecerint, et a proprio pastore objurgari noluerint, etiamsi episcopus eorum, qui et abbas, seditionem congregationis sedare nequiverit, tunc alios abbates eandem regulam professos, ad ipsum monasterium convocet, qui sententia regulari scandalum deprimere curent. Quod utique privilegium, qui infringere ausus fuerit, præsentium auctoritate præsulum anathemate innodatur, et per venerabiles viros Bibliobaldum presbyterum, et Labium diaconum absentibus ad subscribendum detestatur. Quod et devote fuisse factum superius est dictum. Hactenus ad istud; jamjam, quod restat, agatur.

episcopi Numerianus et Gisloaldus pridem Ecclesiis præsident.

(54) Ea monasteria, seu potius eremitoria, per Vallem Galilæam sparsa, esse conversa in parochias, præposito subditas, notat Riguetus.

(55) Numeriani chartam a sex episcopis subsignatam, ait Riguetus, et esse fontem atque principium jurisdictionis quasi episcopalis, quam abbates sui ac postea præpositi obtinuerunt et obtinent; Carolus le Coite ad an. 671, n. 15, relato hoc loco ista adnotat: « Vallis-Galilæa non procul distat Luxovio, ubi vigeat institutum S. Columbani; cujus memoria per vicinas regiones tunc erat celeberrima. Nomen S. Benedicti, quod in ea provincia minus notum erat, intrusit auctor Benedictinus. Similes interpolationes sæpe jam redarguimus. » Hæc le Coite. De rei veritate judicet lector, cum prius legerit quæ in suorum defensionem habet Mabilio, ante sæcula Benedictina agens de regulæ diffusionem, contra ipsum le Coite.

(56) Simili modo Numeriani privilegium committi Gisloaldo presbytero et Vahino diacono deferendum absentibus, Tullensi scilicet Metensi, ac Virdunensi, notat Riguetus, ut videantur eadem nomina a librariis corrupta, majoremque ingerant suspicionem fictionis, eo solum ordinatæ, ut quidquid ultra Numeriani privilegii juris acquisiverunt abbates, id successor Numeriani dedisse crederetur.

CAPUT III.

Mutua charitas S. Deodati, et Hildulphi; illius obitus, et sepultura et hujus successio.

14. Igitur decurrente sexcentesimo septuagesimo primo anno, ab adventu autem domini Deodati ad Galilæam tertio (57), semper imitandus Pater Hildulphus (archipræsulatu Trevirorum abrenuntiato (58), semet ad commorandum Christo addicens, huic aridæ eremo dulcissimus vicinus, et pacatissimus affinis accessit suo Deodato, Jacob (59) reverendissimi præsulis Leucorum collaborante suffrag'o. Illic nobis ne forte succenseat ullus, et duos pontifices Leucorum (Godonem scilicet et Bodonem) fuisse inter Girbaldum (cujus diebus B. Deodatus reliquisset episcopatum fertur) et inter Jacob, cujus tempore (venit) dominus Hildulphus; nec convenire rationi, ut quatuor episcopi administraverint pontificium vix annis tribus, brevis quæstionibus obviamus. Brevitatem humanæ vitæ, et vicissitudines consideramus, etiam intra annum plures quam quatuor sibi ordine succedentes posse defungi, non denegamus. Sed nos ab incerto argumentum non assumimus, præsertim cum B. Bodonem plurimis annis præsedisse episcopio, atque in Vosago monasterium virginum instituisse noverimus. Ergo dicendum est trium episcoporum priorum intercessisse obitum, a tempore quo B. Deodatus reliquit pontificale decus, usque in annum ingressus sui in hanc Vosagum, atque sic contigisse, ut i anno B. pontificis Jacob vir Dei Hildulphus veniret huc post eam. Demonstratur hoc ex prædicto privilegio, et B. Bodonis subscriptione, anno ab incarnatione Domini 670 et ex adventu domini Hildulphi ad nos, anno Domini 601. Nam Dei amicus Deodatus, sub præfatis tribus episcopis (60) nonnullis annis mansit in locis (de quibus eum fugatum fuisse supradiximus) tandemque intravit Vosagum quasi in novissimis suis diebus; sicque contigit ut Dei famulo interdum remorante, interdum hac et illac fugitante, Girbaldus et Godo hominem quæsis-

aut Numeriano substitutus sit Hildulphus, tanquam in Vosago notus sanctus. Adde quod stylus Numeriani, ut magis barbarus, sic magis sincerus sit. Imo dubitat Riguetus an. S. Hildulphus unquam fuerit plus quam Numeriani archiepiscopi chorepiscopus, de quo videbimus alias.

(57) Imo facile decimo tertio.

(58) Vel saltem vicaria administratione diœcesis Trevirensis.

(59) Circa episcopos Leucorum, id est Tullenses, toto cœlo hic aberrat auctor, frustra que se torquet, nescio quibus catalogis manifeste turbatis procul abreptus; hic enim nominatus Jacob (uti ad ejus Natalem 23 Junii dicemus) sub Pippino floruit, anno 756, subscriptus Gorziensis ecclesiæ privilegio; successeratque Girbaldo, vel Garibaldo: hunc prægressi erant eodem sæculo S. Godo et Dodo: Beatus autem Bodo, alias S. Leudinus, successerat Theufredo, ad annum 640 noto. Atque post hos Eborinus, vel Ebroinus, tum Adeodatus, sub Agathone papa anno 680 nominatus; dein Ermantheus, Magnaldus, solis nominibus indicantur. Ruyrus, Eborinum putat S. Hildulpho fuisse recessus sui

A sent; atque in primo anno perventus sui ad nos, Bodo penultimum sui sacerdotii annum ageret. Qui defungens subsequente anno successorem accepit dominum Jacob; cujus, ut diximus, i anno qui erat jam III. S. Deodato in hac Vosago, athleta Dei Hildulphus se credidit eremo, licet quidam velint B. Deodatam, post xxx annos ab egressu ipsius ex Francia, hanc vallem intrasse, quibus cum decem istis expletos addunt, procul dubio quadraginta sunt. Sed nos huic opinioni nec refragatur, nec suffragatur, quoniam penitus refellere aut defendere non valemus (61).

15. Itaque beati ac semper reminiscendi Patres, Hildulphus et Deodatus, in eremo (ut optaverant) vicini facti (62) non dormitaverunt, sed abriter vigilaverunt erga custodiam amoris mutui atque sinceri, tanto familiariores effecti quanto viciniore sibi. Ut enim ampliore splendorem, vel ardorem suscites, si luminare luminari, vel ignem igni adicias, sic sanctis viris ex vicinitate, visione et colloquutione amicabilem crevit sancta charitas. Quibus quamvis maxima jucunditas esset simul semper conversari et esse, indignum tamen erat tales hospites, velut duo mundi clarissima luminaria, sub unius cellæ angustia latitare, cum vix caperent singulos singula, præsertim quia plurimos ad Deum poterant secum ducere. Unde charissimi pontifices statuerunt semel in anno (dum in hac vita manserint) alter alterius cellam invisere, atque ibi sub noctem commanere. Quam insomnes totam in sanctis colloquiis et divinis laudibus solebant expendere, diluculo autem ad suam redire. Porro discipulorum intercurrere, et velle, ac tolle, seu posse alterius alteri intimabant. Et dominus quidem Hildulphus non procul a cella cum suis occurbat venienti ad se Domino Deodato et suis (63), quem data manu ducebat ad orationem secundum antiquorum Patrum consuetudinem, et institutionem sanctissimi Benedicti abbatis; sicque pariter oratione fusa salutabant se invicem cum spiritali

auctorem. Malim dicere ipsummet Bodonem, anno, ut infra dicitur, 670 adhuc viventem.

(60) Imo potius sub Eudolo, Theufredo, Bodone.

(61) « Grande, inquit Riguetus, auctoris hujus beneficium quod hanc opinionem nobis indicant, fassus etiam nil habere se quo illam efficaciter refutaret. » Non sum ego, ut ille, sollicitus, qui ratione servari possit decennium, quod ei auctor in Valle-Galilæa auctum superaddidit, ex proprio suo calculo; sed libenter concedam vicennium ibidem actum; quo ad tricennium a majoribus acceptum addito, fient anni quinquaginta, quos inter Vosagi solitudines egerit Deodatus, ex Francia advectus circa aa. 629.

(62) Medianum a S. Hildulpho inchoatum monasterium, a monasterio S. Deodati distat leucis duobus, medium (unde et nomen accepit) inter Suralensem et Senonensem abbatias, a quibus utriusque decerpit fundos, ac S. Hildulpho donatos, scribit Riguetus.

(63) Addit Riguetus, « media quoque via in loco cui Belli-Campi nomen, ubi sibi mutuo solebant occurrere, erectum ab iis fuisse sacellum, hodieque subsistere, nec nisi a paucis annis intermissam con-

gaudio, et tum deum sociabantur sibi in saepto
 illibatae pacis osculo, et in reliquo charitosae affe-
 ctionis officio.

16. Idem piissimus Pater Deodatus devotissime
 faciebat charissimo suo Hildulpho, cui cum suis oc-
 currebat Moritha transito, nam, quoad vixit, cellam
 priorem apud S. Martini oratorium non deseruit.
 Vir quippe erat grandaevis, emeritaeque militiae
 Christi jam veteranus, nec poterat sufferre populares
 concursus, fratrumque interesse studiis exterioribus;
 maxime qui nil dulce habebat, nisi vacare et videre
 quoniam Dominus ipse est Deus (*Psal. xlv, 11*), et
 gustare et videre, quoniam suavis est Dominus
 (*Psal. xxxiii, 9*). Statura quidem, ut fertur, proce-
 rissimus, forma elegantissimus, cordeque elomen-
 tissimus, sed jam nimio labore et annis confectus
 erat et incurvus (64). Qui interdum ad fratres
 operantes transibat; atque considerato ac disposito
 opere singulorum, ad cellam noctu redibat. Unde
 etiam hodie demonstratur semita (65), qua solebat
 monasterium adire apud Junctionas. At contra,
 Hildulphus statura medius, facie angelicus, mente
 compunctissimus, voluntariae paupertatis amicissimus;
 quem promptum et alacrem ad omne opus
 bonum reddebat adhuc viridis senectus, et in Deo
 suspensus animus; nam etiam in extremis vitae suae
 annis, labore manuum suarum vixit. Moribus qui-
 dem ambo vares, sed aetate impares, alter alterum
 sibi invicem praeferebat, et humillimus quidem Hil-
 dulphus sanctissimum senem Deodatum, ex famulatu
 Christi et emerito senio priorem censebat; sed
 devotissimus omnipotenti Deodatus, in juniore Hil-
 dulpho dignitatem patriarchii atque morum maturita-
 tem attendebat (66).

17. Quam dulce erat et delectabile piis animabus
 jugiter attendere duas caelestis fabricae columnas a
 Deo decenter erectas, et non contra Deum, sed ad
 Dominum pie elevatas, quae solido et inflexibili
 robore mente sic assistebant summo Opifici ut
 optarent maxillam lapillorum congeriem sibi imponi,
 pro parte in qua meruere locari. Denique quasi
 eertatim multitudine minimorum Christi, tam et
 praesentium quam et futurorum, gaudentes epistilia
 sua, id est capitella gravari (dummodo sint qui
 possint Domino lucrari) pusillitatem alienae fidei, et
 gravedinem alienorum peccaminum in suae charitatis
 latitudine suscipientes tolerant, ut viribus meritorum
 suorum, et suae longanimitatis labore sublevatos ad
 aedificium caeleste ferant. Putares sanctos Patres

A istos gallinas esse intellectuales, et parvulos pullos
 alis meritorum et rostris orationum suarum ab
 invisibilium milvorum rapacitate defensare, manibus
 aepedibusalimoniam eis providere, atque frigidis Deo
 plurimis exemplorum fovendo calefacere. Praeterea
 et extra nidulum proprium amabant interdum pennas
 extendere, dum vicissim satagebant alter alterius
 pullis prodesse, ex Dei et proximi dilectione. Mutata
 voce, et dissipata sui corporis specie, infirmabantur
 in infirmis, ut habes in Apostoli verbis: *Quis infir-
 matur et ego non infirmor? (11 Cor. ii, 20)*. Sic Patres
 nostri ad tempus vixere solliciti ut filii eorum tam
 praesentes quam futuri forent quandoque securi.
 Nec piguit eos laboris et sudoris sui dum tantum
 successores sui remaneret in tuto locati. Hoc exige-
 bant eorum structurae, hoc quaerebant illorum fugae,
 beati Deodati Patris nostri praecipue, qui tot loca
 sibi magno sudore constructa mutavit, donec filiis
 spiritualibus sedem quietam invenit. Nam si sua
 tantum quaesissent, facillime requievisset; victum
 enim et vestitum sibi habentes, his contenti essent
 (*1 Tim. vii, 8*), maxime qui abrenuntiando divitiis,
 ad paupertatem summo cum desiderio pervolassent.
 Verum haec alias. Igitur Deo dignissimi antistites,
 spirituali insistentes negotia, nullatenus ab inceptis
 deficiebant, aut deviabant a proposito de die in
 diem semetipsis meliores existendo. Etenim tanto
 reddebantur quotidie alacriores ad laborem, quanto
 viciniore ad requiem, nec sentiebant in Christi
 vinea pondus diei et aestus, quibus jam prope erat
 ut redderetur nummus.

18. Tandem ubi in haec Vosago pariter in corde
 uno et anima una, septem continuos expleverunt
 annos cum sex mensibus, largus remunerator Deus
 beatissimo Deodato decrevit laborum suorum red-
 dere fructus. Percurso enim praesentis vitae stadio,
 jam strenuus athleta inhiabat coronae, et supernae
 remunerationis bravio. Unde vocatus a Domino,
 accessu languoris correptus, detinetur lectulo. Quod
 cum absentibus discipulis tristis attulit nuntius,
 extemplo naesti concurrunt ad cellam ejus; mentes
 enim praesagae luctus futuri, audita ejus infirmitate,
 non poterant non turbari. Flentes ergo jacentis
 magistri grabato assistebant, ne tam dulcis Pater
 filios desereret, communi ei ululatu et genitu accla-
 mabant. Quos sanctus ille verbo salutari commovens
 compescebat, et ad regulae sanctae observantiam et
 sui memoriam, quantumcunque poterat, animabat,
 ac super omnia Christo bono Pastori pie commen-
 dabat.

suetudinem, qua hinc canonici inde monachi ad
 praedictum saeculum quotannis deferebant suorum
 sanctorum fundatorum corpora, eaque vicissim
 commutabant nec restituebant nisi sub redditum post
 multas utrinque decantatas preces. »

(64) Utpote ex nostro calculo fere nonagenarius
 cum obiit, nec multum a septuagenario distans,
 quando in Vallem-Gallicam venit, quadragenarius
 circiter egressus e Francia, ut vel paucis annis epi-
 scopus fuerit.

(65) Post constructam S. Deodati oppidum, non
 amplius exstare hanc *semitam*, ait Ruyras.

(66) Omnino existimat Riguetus, postquam Apri-
 Monasterium vidit, et loci traditiones ac monumenta
 attentius consideravit, vere S. Deodatum istic multis
 annis vixisse, ac tandem cognominem sibi discipu-
 lum ibi collocasse, cujus ibidem defuncti reliquiae
 occasionem dederint confundendi synonymos sanctos.
 De alijs locis superius actum est.

19. Super hoc facto et tam sancti viri obitu, A dilectissimus ejus Hildulphus in visu noctis divinitus commonetur, ut ad eum properaret quantocius; decebat enim ut amicus amico ad Deum præcedenti extremum valediceret, sui non oblivisci devote supplicaret, commendationem ecclesiasticam faceret, viaticum præberet; os et oculos, manus et pedes ejus rite componeret, funus ejus, debita veneratione procuratum, deduceret, atque in sepulcro cautissime collocaret. Quæ cuncta, Deo volente, a Domino Hildulpho constat circa piissimum Patrem Deodatum impleta. Nam ut evigilavit, ad beatum quantocius, sicut a Domino jubebatur, properavit; quem adhuc vivum reperit. Cujus optato visu sanctus recreatus (67), vehementer est in Domino gavisus, qui famulo suo Hildulpho ejus obitum revelare, et eum ad suum funus curandum destinare est dignatus. Nec mora, discessurus (ab hac vita), ad suscipiendum regimen ovium, quas ibidem hactenus nutrebat obedientia et charitas, superstitem anicum compulsi, suisque mandavit, ut dominum Hildulphum vice sua Patrem retinerent, quandiu vixerit. Hinc communiter jam omnibus quæ charissimus charissimo istinc proficiscens debet a Domino Hildulpho expletis, inter ejus manus animam sanctam, multa prece Deo commendatam, innumeris et continuis laboribus pro Dei regno et justitia ejus exercitatum et eliminatum, plurimisque virtutibus refertam et adornatam, lætissimus cælo refudit, sed lætior futurus in perventione, qua Deum facie ad faciem sine fine videre promeruit. *Qui (ut in Ecclesiastico scribitur) mortuus est, et quasi non est mortuus, similem enim sibi relinquit post se. In vita sua vidit, et lætatus est in ipso, et in obitu suo non est contristatus, nec confusus est coram inimicis; relinquit enim defensorem domini suæ contra inimicos, et amici reddentem gratiam (Eccli. xxx, 4-6).*

20. Transit autem de morte ad vitam, de exilio ad patriam amabilis Pater, dominus Deodatus, tertio decimo Kalendas Julii (68) Dominica die, sexcentesimo septuagesimo nono anno a Domini nostri Jesu Christi Incarnatione, septima indictione, ab ingressu vero ejus in hanc vallem Galilæam anno undecimo mediante (69), Theodorico filio Clodovei fratreque Childerici regnante (70), sub quo pessimus et apostata

(67) Impressum vetus, *optato vir sanctus creatus, Rignetus correxerat obtutu . . . recreatus.*

(68) Conveniunt characteres, lit. Dominicali B; quos characteres si ex antiqua traditione vel scriptura auctor habuit, nihil certius potest pro anno 679 alteri cuicumque præferendo requiri. Esto hanc certitudinem obscuraverit ille, male composito episcopatu Garibaldi cum excessu Deodati ex Francia, et Jacobi cum adventu Hildulphi in Vosagium.

(69) Inno « vigesimo primo. »

(70) Theodoricus post cædem Childerici receptus anno 675, dein ab anno 680 monarcha, mortuus est anno 693.

(71) Leodegarius occisus est anno 688, die 2 Octob. quo colitur.

(72) « Intra arcam tamen lapideam, inquit Rignetus, quæ servatur etiam nunc, donec perficere-

A Ebroinus excellentissimum martyrem Leodegarium Augustodunensem episcopum (71), diversis tormentis prius mactatum truncavit ense. Omni autem cum reverentia curato tanti Patris funere, nimium lacrymosis exsequiis a discipulis deportatur ad ecclesiam beatæ Dei genitricis Mariæ, ubi pro eo immolata salutari hostia a devotissimo archiepiscopo, et expleto ritu catholicæ Ecclesiæ, pretiosissimum corpus vilissimæ committitur terræ (72), quia aquosum erat cœmeterium prioris ejus cellulæ, utpote situm in convalle, et oportebat tanti patroni corpus in præsentia fratrum, laudes et preces Deo persolverent, adesse; quem etsi noverant piæ animæ non esse flendum, cohibere tamen nequibant inundantiam lacrymarum, quas non impetus carnis, sed spiritus B eliciebat ab intimis præcordiorum. Neque enim deflebant, quia obierit, sed quia ad Deum illos præcesserit, sicut doctissimus Pater Ambrosius de seipso dixisse consuevit; nec invidabant ejus gloriæ, sed cupiebant cum eo esse, cum perpenderent se in luctu remansisse, cum scirent se futuram patriam inquirere, nec hic manentem civitatem habere (Hebr. xiii, 14). Præterea sub gaudio Spiritus sancti pius emittentur fletus, cum recolerent (memoriam) dulcissimæ paternitatis et familiaritatis ejus, qui currus et auriga fuerat eis benignissimus (IV Reg. ii, 12), portando eos in suis manibus, et hortando ad meliores actus. Hujusmodi lacrymæ quantum distant ab his quas carnales homines solent pro charis suis vel pro damnis inconsolabiliter fundere, effreni audacia non metuentes ad divinarum C judiciorum publicam detestationem prosilire! Quia enim sempiternis bonis non inhiant, post temporalium amissionem quid ultra sperent, ignorant; et ideo quos (neglecto Deo) inutiliter amant, nolunt hinc tolli, quia eis in voluptatibus carnis et usu mundi optant, si possent, in æternum perfrui. Ita tales Jeremias sanctus sic invehitur: *Maledictus vir qui confidit in homine, et ponit carnem brachium suum et a Domino recedit cor ejus (Jer. xvii, 5).*

21. Itaque vir Dei Hildulphus sic paruit extreme petitioni defungentis amici, ut viginti octo annis et dimidio (quibus illi superstes fuit in sæculo) invigilasset ejus gregi, per præpositos administrans utilitatem ipsius loci, et quamvis pro se abbatem (73)

tur major, quæ inchoata habebatur ecclesia S. Mauricii, nunc S. Deodati dicta, ubi ante aliare S. Crucis conditum in eadem arca corpus est. Sed quid si primo terra nuda conditum corpus in arcam istam compositum credatur in ipsa translatione? « Non tamen tunc accepit formam crucis ecclesiæ nostra, quam nunc habet, quamque constat ex bulla Nicolai III opus esse anni 1278, » inquit Rignetus.

(73) Hic finiuntur in membranarum loci lectiones de sancto, per octavam distributæ, et hactenus de verbo ad verbum eadem cum impressis. Abbas autem a Hildulpho constitutus, dicebatur Leutebaldus; sed præmortuus illi necessitatem imposuit sancto resumendi per ultimos tres annos regnantis, uti scribit Ruyrus.

suae congregationi præferit (quia desiderio supernæ A contemplationis accensus, exterioribus negotiis occupari reſigerit) tamen Vallem Galilæam a cura sua non expunxit, quandiu in hac luce mansit (74). Vis enim perfecti amoris erga sanctissimum Deodatum faciebat ei tolerantiam laborum. Nec lassescere ad curandum aliena, qui præ lassitudine alii imposuerat sua, quia quod recusabat sufferre imbecillis senectus, et soli Deo vacare cupiens animus, desiderabiliter amplexabatur fraternæ dilectionis affectus, et sanctæ obedientiæ virtus, tanquam jugiter sic seipsum adhortaretur: Qua fronte ibis ad amicum, si ejus ultimum refutaveris mandatum? Pro cuius perenni vita in coelis et gloria, primo depositionis illius anno cœnobium Vallis Galilææ multoties adire solitus, frequentabat ad sanctum corpus missarum solemnia; sciebat enim scriptum: *Nescit homo utrum amore an odio dignus sit, sed omnia in futuro reservantur incerta* (Eceli. ix, 1, 2). Et illud acutissimi Patris Augustini dictum: « Væ laudabili vitæ hominum, si remota pietate judicatur. Nam quis hominum audebit dicere: *Venit princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam* (Joan. xiv, 30); nisi inter mortuos liber? (Psal. lxxxvii, 6.) Quapropter, quod solum et singulare beneficium defunctis fore noverat, post amicum viam universæ carnis ingressum transmittere non cessabat. Quod quamvis pia mater Ecclesia post filios suos cunctos indifferenter mittat, quia occulta judicia Dei nondum penetrat, justus tamen Judex sic suorum vota acceptat ne omnino frustrata doleant; cum juxta sanctorum Patrum sententiam, pro valde bonis sint gratiarum actiones, pro non valde malis propitiationes, pro valde malis autem qualescunque vivorum consolationes. Sed quia in hac vita omne meritum comparatur, quo post hanc vitam unusquisque aut relevetur aut gravetur, constat devotissimum Christi famulum Deodatum istic pio comparasse merito, quatenus omnis pro eo supplicatio fieret illic gratiarum actio.

CAPUT IV.

Veneratio SS. Deodati, et Hidulphi in tunicis et corporibus. Elevatio eorumdem. Vita approbata.

22. Elapso tandem anno a glorioso obitu domini Deodati, in quo beatus patriarcha Hidulphus assidua D visitatione et frequenti immolatione salutaris hostiæ curabat prodesse ejus spiritui, deinceps pristinam institutionem resumpsere fratres utriusque loci. Denique ut prius semel in anno solebant sancti antistites suas cellas invicem visitare, sic postea studuerunt facere. Sed viro Dei Hidulpho invisenti Vallem Galilæam vice domni Deodati, occurrebant ejus discipuli, præferentes tanti magistri tunicam. Quam reverenter susceptam sanctus pontifex, tanquam

dulcissimum pignus amici exosculans, amplexabatur, et in veste nomen sancti illius dulcissime venerabatur, eumque in ea sibi videre videbatur. Hoc ipsum faciebat, quando pl. cito tempore ea a discipulis sancti ad Medium Monasterium referebatur. Et quidquid venerationis impendebat insensibili tunicæ, charissimo suo Deodato se impendere lætabatur; quem sentire devotam sibi charitatem arbitrabatur, cujusque efficacibus meritis seipsum, adhuc in stadio hujus vitæ decertantem, atque spirituali palæstra desudantem, sustentari inter dulcia suspiria precabatur. Confidebat enim illum, jam prostrato atque proculcato adversario, palma et coroua a Domino donatum; et apud eum posse plurimum, utpote in ordine cœlestis curiæ indelebiter ascriptum. Sed cum viri sancti temporalis vita in multos annos (Deo disponente) tenderetur, quatenus ejus exemplo ad æternam vitam plurimi accenderentur, factum est ut circa ultimos annos, senio jam prægravatus et fractus continuatoque labore debilitatus, cellam suam, nec solitæ visitationis gratia, egrederetur; non tamen ideo discipuli beatissimi Deodati prætermiserant ad eum ferre tunicam magistri, sicut erant soliti.

23. Cumque divina miseratio emeritum militem suum Hidulphum a nimio labore decrevisset in æternum requiescere, per dilectissimum sibi Deodatum dignatus est eidem transitus sui diem deunntiare, et ut satageret ambas eorum cellas (sicut res pœcebat) disponere. Unde vir sanctus multum in Domino est lætatus, quia ex turbulento conflictu mundi ad perpetuæ pacis tranquillitatem mox erat iturus, ubi omni lacryma ab oculis ejus abstersa (Apoc. xxi, 14), perpetim consolaretur. Itaque fratribus suæ cellæ designato abbate domno Raimberto, Valli autem Galilææ domno Marcinanno, emicuit ab hoc exsilio, ab Incarnatione Jesu Christi anno septingentesimo septimo. Cujus quidem sanctam mentionem istic tenore narrationis ducti, vix summam attingere curavimus, ne fastidiosis auribus escas collegisse et inculcasse arguamur; avidum tamen lectorem ad vitam sancti destinamus (75). Porro domnus Marcinannus, quem prælatum beatissimi Deodati cœnobio supra memoravimus, in provisione cœnobii talis utilitatis fuit studiosissimus. Is quippe longo superfluit tempore sub regibus Theodorico atque Chilherico Juniore, a quo etiam Aquisgranum promeruit descriptionem totius abbatiæ suæ roborari regia auctoritate.

24. Deinde tam sanctorum decessorum idonei successores Raimbertus et Marcinannus, charitativam societatem, a sanctissimis magistris susceptam et sibi quasi lege hæreditaria relictam, non immuerunt, verum potius augmentaverunt. Quod utique

dulphi, dum Miloni eum successisse facit, aliaque multa in chronologiam peccat, hujus Vitæ interpolatorem in errores pertraxit, quibus confundi vidimus sæcula duo.

• (74) Hic desinit ms. Ultrajectinum et Vita a Mosandro edita.

(75) Riguetus suspicatur ipsummet composuisse Vitam Hidulphi a Mosandro editam; certe vel idem utriusque est interpolator, vel auctor Vitæ S. Hil-

ex brevioris vel syngraphis illius temporis hæcenus monstrabatur, in quibus nomina fratrum utriusque monasterii, tam defunctorum quam et vivorum, diligentissime adnotata et altariis superposita conservabantur; pro quibus in missarum solemnibus verissime dicebatur, quod sic in libris sacramentorum passim reperitur. Et quorum nomina super sanctum altare tuum scripta adesse videntur. Interea a devotissimis (discipulis) inviolabiliter fuit observatum, quod a piissimis magistris recolebant traditum, videlicet, ut semel in anno, et isti inviserent cellas eorum, et illi istorum, tanquam præcipua pignora præferendo tunicas magistrorum (siquidem et discipuli domini Hildulphi ipsius tunicam retinuerant sibi) quibus cum tanta devotione occurrebatur, et tanta veneratio exhibebatur ut dulcissimi Patres ad filios redisse post longa sæculorum volumina crederentur.

25. Quod si peccatis facientibus, cælestis ira in populo non grassaretur, et siccitate seu nimia imbrum refusione, aut pestilentia vel qualicumque plaga feriretur, mox hinc inde conglobatus (conventus) tunicas patronorum suorum cum luctuosis precibus afferebat et ingerebat divinis obtutibus, moxque removebat pietas quod promeruerat impietas. Nam contra desævientis flagelli impetum tantum valebant sanctorum merita et plebis fides ut nec mora misericordissimus Conditor iusti iudicii sui severitatem a populo cohiberet, atque optatæ misericordiæ consolationem eis distillaret. Sic denique temporis et parva consolatio fidei fiebat maxima profectio, quæ nunquamque pro modulo suo ad correctionem pravitatis suæ et imitationem sanctorum, atque ad debitam venerationem hortabatur assurgere, quos intelligebant tantum de Deo meruisse; quo possent iram ejus a peccatrice gente avertere, et tales cupiebant esse quales divina benignitas dignatur clementer respicere. Jam perperdamus, si possumus, quid meriti vel virtutis habuerint horum Patrum nostrorum sanctæ animæ interius, quorum vilissimæ tunicæ, oculis Dei representatæ exterius, a populo pleno peccatis suspendere iram ejus.

26. Ergo hæc consuetudo tam pia et religiosa integerrime conservata est inter hæc duo cœnobia, donec sancta corpora plurimis miraculis declarata subleventur de terræ gremio, divina disponente gratia. Tunc quod consueverant facere in tunicis sanctorum, usque ad hæc nostra tempora, conservarunt in corporibus eorum, cum eis invicem se visitando, aut sibi complacito loco dulciter occurrendo. Ubi inter se pias commutando sarcinas, aliquandiu velut proprios dominos gestare amant; nec quemlibet eorum a se credunt alienum, quando concio Vallis Galilææ B. Hildulphum recognoscit suum, utpote viginti octo annis et dimidio sibi prælatum; e diverso plebecula Mediæ monasterii insignem Christi confes-

sorem Deodatum vindicat sibi, cui domnas Hildulphus attribuerat prioratum sui loci, inibi cum dignissime suscipiendo, dem advenit, et nihilominus tunicam ejus, postquam obiit. Super hæc etiam accumulans eorum charitatem meruam, quæ effectum est ut omnia illis forent communia. Sicut philosophica insinuat sententia: « Vicinorum plerique sunt communia, amicorum vero omnia (Aristot. lib. vii. *Ethæ*. cap. 9). » Quocirca sicut tunc solebant tunc suscipere horum sanctorum tunicas, scilicet corporum exuvias; sic nunc quoque suscipiunt eorum corpora, animarum utique exuvias. Quorum per meritum pax nobis nunc et in ævum. Igitur hæc jam sufficiant religiosis animis, quæ pauperibus sermone cursim explicitimus de piissimi Patris nostri B. Deodati gestis, vix attingentes pauca de innumeris, minima de maximis: Quibus sancta Trinitas in terris glorificavit dilectum suum pro sanctæ vix meritis. Cæterum tot et tantis quotidie miraculis venerabile corpus ejus nobilitatur, quot et quanta vix, ut putatur, sufficit aliquis facundissimus (ex-rare) (76).

27. His adeo diffamatus mundo innotuit ut hæc nostra jejuna et sterili narratione prædicari non indigerit. Sed quoniam Christianæ perspicaciæ et magis requirere atque attendere opera quæ unquamque sanctum faciunt, quam quæ sanctum ostendunt, delectatur quidem visibilibus sanctorum factis, sed tamen ad invisibilia eorum facta percurrere omnimodis appetit, et sitibunda mavult ex fonte quam ex rivo suam restinguere sitim; unde enim gaudendum sit, a Domino Jesu didicit, qui suis ait discipulis: *In hoc nolite gaudere quia spiritus vobis subjiciuntur; gaudete autem quod nomina vestra scripta sunt in cælis* (Luc. x, 20). Quod utique mereamur animæ sanctitate, non miraculorum ostentatione, maxime cum in die iudicii dicturus sit multis, qui in ejus nomine virtutes multas fecerint: *Nescio vos* (Matth. vii, 22-23). Hinc est quod omnes laborantes et oneratos ad se invitans, non ait: *Discite a me signa facere, sed quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris* (Matth. xi, 29). Hoc plane quod dicimus a capite, debemus et ex præcipuis membris ejus discere, quia ardentius D. exquirat fides Ecclesiæ quales illi, quos venerat, fuerit ex invisibilibus animæ virtutibus, quam quales ex signis visibilibus, quæ profecto sunt lac parvulorum, non solidus cibus robustorum. Sed sicut a lacte ad solidum cibum pervenitur, sic a signis imperfectio fidei nostræ vegetata, ad solidas animæ virtutes quandoque perducitur; ut jam necesse non habeat suggere, sed tantum ruminare. Hinc istud est, charissimi, quod cum pascere mini quotidianis et eximiis miraculis dignissimi confessoris Christi Deodati, ad tantum robur mentis estis perducti ut his solummodo jam non essetis contenti,

(76) Theodericus præfuit ab anno 720 ad 737, et post interregnum, Childericus ultimus Mero-

vingorum assumptus est anno 743, abdicatus anno 751.

ed anxio quæretissimam esuriam vestram sapientia illius refici. Nostis enim apprime inter miracula minimum vestigari debere, et quod merito censente bono, miracula nil sunt.

28. Jam nunc piissimo Conditori omnium gratias agamus in communi, non usquequaque vos fraudatos tam bona voluntate; ex paucis etenim, quæ præmissimus, quam bonus fuerit thesaurus cordis ejus agnoscimus (*Eccli. lx, 14*). Qui, præ gaudia inventæ margarite, omnia quæ habuit sic vendidit (*Matth. xiii, 46*), ut etiam seipsum abnegaverit, et exsul in labore et ærumna, in vigiliis multis, in fame et siti et jejuniis multis, in frigore et nuditate, apostolum Paulum imitatus (*II Cor. xi, 27*), multis annis pro Christo oberraverit; nec dulcedinem geminæ charitatis, in qua tota lex pendet et propheta (*Matth. xxii, 40*), ulla mundi pressura ei extorquere valuerit. Itaque, juxta libri Ecclesiastici monita, Laudemus viros gloriosos, Patres nostros, in generatione sua (*Eccli. xlv, 1*): sed sic laudemus, quatenus eorum exemplo pravitatem vitæ nostræ dirigamus atque informemus. Ut enim doctissimi P. Augustini se habet sententia: « Bene loqui, et male vivere, nihil est aliud quam seipsum sua voce damnare. » Præcipue autem Patrum nostrorum vitam contuendo ad contemptum mundi armemur, eosque in tam perfecto opere imitemur. Nolumus diligere mundum, neque ea quæ sunt in mundo (*I Joan. ii, 15*), quia, ut B. evangelista Joannes protestatur, quidquid in mundo est, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vitæ (*I Joan. ii, 16*), quæ non sunt a Patre. Hæc tria utique reliquorum vitiorum sunt causæ, quæ sic calescunt ex mundi amore, ut a charitate Christi prævaleant innumerabilem populum separare; a quibus omnino immunes erimus, si dilectionem mundi a pectoribus nostris

A excludamus. Quod cum fecerimus, sanctorum patrociniis nos ubique juvari non ambigamus, quorum vestigiis prompto corde imitemur. Quia vero exteriora miracula testimonium dant bonæ vitæ, in subsequentibus conabimur (77) (si Deus permiserit) ex his aliqua posteris transmittere, ut ex paucis colligatur quanta piissimus martyr noster Deodatus gloria sublimetur in æterna vita; ad cujus mortua ossa tanta coelitus confluunt corporibus et animabus solatia. Ipsius tandem meritis innitentes et preces, cum fiducia ad thronum gloriæ divinæ accedamus (*Hebr. iv, 16*), postulantes nobis debita nostra dimitti (*Matth. vi, 2*), et templi patrum exemplo ad beneplacitam Deo conversationem perseveranter accingi, præveniente ac subsequente nos misericordia Patris æterni, cum coessentiali sibi Filio et Spiritu sancto, in trina Unitate, et una Trinitate inseparabiliter dominantis, viventis atque regnantis in sæculum sæculi. Amen.

29 (78). Anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi millesimo quadragésimo nono, indictione ii, concurrente sexto, epacta xiv, regnante Henrico filio Conradi imperatoris anno x, ac imperante aii, hæc gesta, quæ de piæ memoriæ pontifice Deodato scripta sunt, ad summum apostolicæ sedis apicem delata sunt, atque in provinciali synodo ejusdem sanctæ Romanæ Ecclesiæ est constitutum ut in præsentia episcoporum, abbatum, clericorum et laicorum recitarentur, et cum recitata fuissent, data auctoritate ab ipso summo papa Leone nono (78), primo anno sui apostolatus, decretum est quatenus in Ecclesia Dei legerentur, et firmissime servarentur, ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi, et honorem ipsius beatissimi patroni nostri Deodati, et ad ædificationem multorum per cuncta sæcula sæculorum.

(77) Conatumne hunc voluntatis ad operis effectum deduxerit auctor, ignoramus; nulla certe miracula in scriptis reperit Riguetus, paucissima Ruyrus, de quibus infra.

(78) Quod sequitur haud dubie postea ascriptum fuit.

(79) S. Leo IX papa coelitus 19 Aprilis, quo die dedimus ejus Acta, et ostendimus synodum hic indicatam fuisse Romæ post Dominicam in Altis celebratam; et conveniunt characteres omnes hic relati.